

ТЕМА :«Твоя оселя кличе на розмову... (погляд на обдаровану особистість крізь призму сім'ї Косачів)»

МЕТА: формування життєвої позиції на прикладі життя та творчості Лесі Українки; сприяння розвитку інтегрованих знань, інтелектуальних і творчих здібностей, орієнтація здобувачів освіти на пріоритет духовно-моральних цінностей; вироблення комунікативних компетенцій; виявлення українського менталітету, способу самоусвідомлення і самоідентифікації, сприйняття українських традицій як коду праісторичної пам'яті; утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей; розвиток та реалізації творчих, інтелектуальних та духовних інтересів кожної дитини через залучення її до світу української літератури.

Тип заняття: комбіноване.

Обладнання: постер « Чим я схожа з Лесею Українкою?», портрет Лесі Українки, виставка народних ремесел «Лесина Волинь», географічна карта, мультимедійне обладнання.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Забезпечення емоційної готовності до заняття.

Добрий день! Подаруймо один одному посмішки і з гарним настроєм розпочнемо роботу.

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ ЗАНЯТТЯ

Народна мудрість каже :“Молодь багата мудрістю мами й тата“. Сьогодні у нас незвичайне заняття, бо це заняття сімейного читання. Особливість його в тому, що серед гостей ваші батьки, які матимуть можливість поділитися своєю мудрістю, методами виховання, а також почерпнути секрети виховання творчої особистості крізь призму сім'ї Косачів.

Отже, тема нашого заняття : «Твоя оселя кличе на розмову... (погляд на обдаровану особистість крізь призму сім'ї Косачів)»

Завдання:

- Сприяти розвитку інтегрованих знань, інтелектуальних і творчих здібностей.
- Формувати життєву позицію і світогляд на прикладі життя та творчості Лесі Українки.
- Орієнтувати здобувачів освіти на пріоритет духовно-моральних цінностей, виявлення українського менталітету, способу самоусвідомлення й самоідентифікації, сприйняття українських традицій як коду праісторичної пам'яті.

Викладач Родинне оточення має найбільший вплив на формування особистості, бо саме у ньому формуються світоглядні орієнтири, первинні моделі людської поведінки, персональні нахили та звички, коло життєвих зацікавлень і вподобань. Воно є тією територією, своєрідною малою сценою, на якій людина випробовує власні творчі сили, робить перші кроки на дорогах великого життя»

Кожен з нас приходять у цей світ із власного дитинства. У цьому Ларисі Косач, яку в родині називали Лесею, несказанно пощастило. Вплив родини на неї, як і на кожную людину, важко переоцінити.

• Яка атмосфера панувала в сім'ї Косачів?

(У сім'ї Косачів панувала атмосфера взаєморозуміння, відвертості, щирості, дружби та поваги один до одного. Окрім батьківської любові, Ольга та Петро Косачі прагнули дати дітям хорошу освіту, виховати повноцінними особистостями, гідними громадянами рідної землі. Важливу роль у процесі виховання відігравала книга. У сім'ї був культ читання. Усі діти до семи років уже вміли читати. Згідно зі спогадами членів сім'ї, Леся навчилася читати вже в чотирирічному віці .)

• Які ще обдарування проявилися в Лесі дуже рано?

(**Хист до музики.** Леся була музикальна від природи, добре розуміла музику; незважаючи на оперовану руку, майстерно грала на фортепіано. « Мені часом здається, що з мене вийшов би значно кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що натура утяла мені кепський жарт).

(Могла стати першою в Україні жінкою-композитором, мала абсолютний слух і надзвичайний хист до музики. У 5 років почала грати на роялі і написала власну музичну п'єсу. Грати вчила спочатку батькова сестра,

Олександра Косач-Шимановська, потім – перша дружина Миколи Лисенка Ольга о'Коннор. Але хрест на кар'єрі поставила хвороба – після чергового загострення у Лесі було видалено частину вражених хворобою кісток і дівчинка кілька місяців провела в гіпсі.

Вірш «До мого фортепіано»

(Хист до вишивання. Вишивка — це той вид мистецтва, яке об'єднувало жіноцтво всіх верств населення. Українська вишивальна традиція має свою багатющу історію. Традиційний народний орнамент збирала і досліджувала мама, Олена Пчілка, і, як згадувала одна з сестер Лесі Українки: «Ті мамині узори мали великий вплив [...], діти з самого початку свого свідомого життя бачили, що їх мати серйозно й наполегливо працює над узорами, — збирає їх, вимальовує, щось пише на них, радиться про них з «ученим» дядьком, нарешті — велика подія — друкує їх». Тому серед «святих книг», із якими змалечку ознайомлювалися діти в родині, називалися і альбоми Олени Пчілки з українського орнаменту.

Лесю, як і всіх дівчаток у родині, змалечку почали залучати до вишивання. Коли їй було шість років, бабуня (Єлизавета Іванівна Драгоманова) подарувала гольника та нитничок, тітка Єля (Олена Косач, в заміжжі Тесленко-Приходько) навчила вишивати — і це стало одним з найулюбленіших занять маленької дівчинки.

Ще треба згадати, що серед подружок дитинства у Лесі Українки було багато сільських дівчаток, доньок хатньої прислуги. А в народній традиції семирічна дівчинка вже починає шити-вишивати собі придане. На момент сватання — а це 15-17 років — дівчата мали по декілька скринь вишитого одягу, рушників. Тому не дивно, що і в дев'ять років Лариса Косач прикрасила вишивкою сорочку для тата.

У 17-річному віці вона вже настільки вправна майстриня — рукоділля в неї «на кінчиках пальців», що вишивала подарунки: сорочки, рушники, не лише для рідних, а для близького оточення. Сестра Ольга (в заміжжі Кривинюк), яка і сама стала гарною майстринею, продовжила мамину справу, написала у спогадах: «Пам'ятаю, що Леся тоді багато вишивала й шила. Навіть уже на Різдво 1883 р. вона вишила значну частину вишиванок до тих сорочок, що мама подарувала різдвяним гостям [Слісею] Трегубову і [Володимиру] Науменкові».)

(Хист до малювання. Також Леся прекрасно малювала, зокрема й морські пейзажі, деякий час брала уроки у Київській рисувальній школі Мурашка. Її називали першою жінкою-мариністкою в українському мистецтві. На жаль, збереглася лише одна картина Лесі Українки олійними фарбами. Картина “Мати і дитя над пташиним гніздом”, що її написала Леся Українка, коли брала уроки малярства (так тоді це називалося), в київській приватній школі Мурашка. Оригінал картини зберігається в Київському літературно-меморіальному музеї Лесі Українки.)

• Де здобувала освіту Леся Українка?

(Цікавим історичним фактом є те, що жоден із шести дітей подружжя Петра Косача і Ольги Драгоманової (відомої під літературним псевдонімом Олена Пчілка) до початкової школи не ходили й до підліткового віку отримували домашню освіту, яка стала міцною базою для самостійного життя і високого рівня особистісного розвитку.)

(Лариса Косач не має жодного офіційного документа про освіту. Через хворобу вона не могла ходити до школи, тому займалася з матір'ю та брала окремі приватні уроки. Проте наполеглива самостійна робота, постійний пошук нового, жадоба до знань зробили Лесю однією з найосвіченіших людей свого часу. Вона знала сім іноземних мов, читала в оригіналі класику та новинки зарубіжної літератури, написала для сестер підручник з історії стародавнього світу, студіювала Біблію, була добре обізнана в мистецтві, цікавилася природничими науками)

Викладач У сучасній Україні домашня школа (сімейна форма навчання) – альтернативний заклад освіти – на практиці і нині зустрічається не часто, однак вона зазнала розвитку ще наприкінці ІХ – початку ХХ століття в середовищі елітних українських родин, до яких належить і рід Косачів-Драгоманових.

Відома на увесь світ Леся Українка (уроджена Лариса Косач, за чоловіком – Квітка), письменниця, драматургиня, перекладачка, з дитинства була різнобічно розвиненою і багатою на таланти людиною та, при цьому, жодного закладу освіти не закінчувала, і, як відзначає М. Драй-Хмара, – «вийшла серйознішою і освіченішою від багатьох дітей свого часу... здобула солідну освіту»

Викладач Цікаво з'ясувати, які фактори вплинули на рішення організувати домашню школу для власних дітей, зокрема для другої – Лариси, які виховні традиції зберігалися в родині та посприяли становленню успішних людей свого часу.

(Рішення про організацію для Лесі Українки школи вдома, передусім, було обумовлене тяжкою хворобою, що спіткала письменницю ще в дитинстві, та особливостями перебігу лікування. Дбайливе батьківське піклування, і, особливо, глибоке педагогічне чуття матері, potwierдили необхідність особливої педагогічної підтримки для незвичайної у фізичному й духовному аспектах дитини. Хвороба дівчинки, яка накладала відбиток на психіку Лариси, а також її унікальне бачення світу й широка обдарованість, потребували врахування індивідуальних особливостей розвитку. Тож, турботливі й прогресивні батьки не могли довірити навчання і виховання дітей аби кому).

(Навчанням власних дітей Олена Пчілка займалася самостійно, а також підбирала найманих учителів, причому, обов'язково україномовних. Тобто, іще одним фактором на користь домашньої школи у родині Косачів була заборона на українську мову, яка діяла в центральній Україні згідно з Емським указом і Валуєвським циркуляром. Відповідно, викладання в закладах формальної освіти здійснювалося російською мовою, а, як відомо, мама Лесі Українки «змолоду й до старости була ідейно-принципова, рішуча, активна, працьовита»)

(Не залишався осторонь від освіти дітей і Петро Косач. Батько сімейства любив проводити час у родинному колі. Він завжди серйозно ставився до висловлювань та вподобань своїх дітей, був уважним та толерантним: *«Не пам'ятаю й єдиного разу, щоб батько когось з нас, дітей, налаяв чи насварив, чи щоб щось наказав зробити. Він завжди радив, просив, намагаючись і найменшому довести, чому так слід, а так не слід робити, намагався переконати, а не примусити. Так само чинила й Леся. З дітьми ж, і своїми і чужими, батько був завжди ласкавий та ніжний, говорив, власне «розмовляв», поважно, наче з рівними собі, зовсім так само поводитися й Леся»*)

Найбільше, що дав дочці, — безкорисливу справжню батьківську любов, матеріально забезпечив здобуття освіти, сприяв розвитку обдарувань, захоплень, вплинув на формування характеру і вдачі.

Викладач Ми підійшли до ще однієї актуальної для сучасних здобувачів освіти теми – дистанційне навчання.

– Спираючись на власний досвід, обґрунтуйте, яка форма навчання – очна чи дистанційна – є ефективнішою. Чи можна отримати ґрунтовні знання, навчаючись дистанційно?

(Прогнозовано здобувачі освіти відповідають, що дистанційне навчання не може забезпечити високого рівня знань. Воно передбачає самоорганізацію, дисциплінованість, чого часто не вистачає дітям.

Можна отримати ґрунтовні знання і, як відзначає М. Драй-Хмара, – «Леся вийшла серйознішою і освіченішою від багатьох дітей свого часу... здобула солідну освіту».

І це в той час, коли джерел інформації було зовсім мало. Лесею Українку можна вважати першим хоумскулером в українській освіті. Тож в нашу добу новітніх технологій можна почерпнути чимало знань, потрібно лише бажання).

Отже, батьки, будьмо оптимістами!!! Здобуваймо бажання вчитися – не страшне буде й дистанційне навчання!

Викладач Як ставились до книги в сім'ї Косачів?

(Важливу роль у процесі виховання відіграла книга. Олена Пчілка відома своїми педагогічними ідеями, зокрема концепцією «материнської школи». «Вона збагнула, що для національного виховання майбутніх поколінь треба працю виховання починати з коліски. Дітей змалечку знайомили з народним фольклором, одягали у вишиваний одяг, залучали до родинних святкувань та всіляко заохочували фізичну працю. Олена Пчілка, яка мала глибокі знання у сфері філології, була чудовою вчителькою української мови, літератури, іноземних мов. Вона знайомила дітей із творами української народної творчості, класичної та сучасної літератури. Вона наголошувала : *«Чи дитина виросте приятелем, чи ворогом України – це багато залежить від виховання»*).

Викладач Що було домінантою життєвих пріоритетів у Косачів?

(Домінантою життєвих пріоритетів Ольги Петрівни було дати своїм дітям національну українську освіту: «щоб не вирости перевертнями,

шанувати своє рідне...», «...зживатися з своїм рідним...», «...добре знати свою народну мову, пісню...» – ось те необхідне та незамінне, що формує особистість. 18-літньою дівчиною Пчілка записала у щоденнику: «Всі народжені мною діти будуть розмовляти українською мовою»).

Викладач І сьогодні, на початку 21 століття, такі цінності, як рідна мова, звичаї, стихія народної творчості та рідна природа – ті постулати, які вкрай важливо донести до сучасного молодого українця.

Викладач Невід’ємним елементом дозвілля в родині було читання, декламування.

Вірш «Слово, чому ти не твердая криця?»

Студент Чудовою традицією в сім’ї Косачів були постановки вистав домашнього театру. Так про це пише дослідниця життя і творчості Лесі Українки Тамара Скрипка: «У вітальні «великого» дому проходили шевченківські вечори, тут влаштовували різдвяні ялинки й домашні вистави. Вони не лише збирали всю родину разом, але й мали виховне значення. До їх підготовки ставилися серйозно».

Наші діти підготували короткометражний фільм «Лісова пісня».

Дякуємо батькам, що заклали любов до декламування, постановки вистав домашнього театру.

Увага на екран!!!

Фільм «Лісова пісня»

Викладач Отже, в родинному вихованні Косачів любов до книги відігравала центральну роль. Залучаймо своїм прикладом дітей до читання, всіляко заохочуймо їхні творчі спроби, підтримуймо захоплення аматорським театром, повсякчас збагачуймо бібліотеку та даруймо дітям книги. Я вважаю, що така модель виховання є особливо актуальною зараз, коли бажання читати є одним з найважливіших рушіїв саморозвитку. Дуже важливо, що ми маємо змогу черпати педагогічний досвід у видатних діячів української культури.

Викладач Любов до слова відкрила ще одну грань у Лесі Українки. Яку?

Студент Поетичні здібності Лесі Українки виявилися дуже рано. Першими надрукованими поезіями стали вірші “Конвалія” і “Сафо”,

який Леся Українка також присвятила своїй тітці Олександрі Судовщиковій. Обидва ці твори були опубліковані 1884 року у львівському журналі “Зоря”.

Який творчий доробок поетеси?

Загалом же творчий доробок поетеси - значний: близько 270 власних віршів і 20 драм, три поетичні збірки, переклади Гомера, Гюго, Байрона, Гейне, Шекспіра. Також, коли Лесі Українці було 19 років, вона написала підручник для меншої сестри “Стародавня історія східних народів”. Загалом же сьогодні повне зібрання творів Лесі Українки налічує 14 томів.. Свій перший вірш Леся Українка написала в 9 років, а останні й - у 40. Перший вірш Лесі українки - “Надія”. Згідно з легендою, юна поетеса написала його під старим ясенем біля замку Любарта у Луцьку, який нині іменують Лесиним. Леся написала цей перший у своєму житті вірш під впливом звістки про долю своєї тітки Олени Антонівни Косач (в одруженні Тесленко-Приходько), засланої за участь у революційному русі.

У 12 років вона вже друкувалася в журналах. У перших її творах відчуваються ознаки справжнього таланту. Цьому сприяло родинне оточення сім’ї Косачів, яка підтримувала тісні зв’язки з багатьма письменниками та діячами культури. Серед них були М. Старицький, І. Франко, М. Коцюбинський, М. Лисенко, О. Кобилянська.

Вірш «Надія»

Викладач Як ставились в родині Косачів до народної творчості?

Дитинство Лесі проходило на Волині, в тісному єднанні з народнопоетичною стихією. В родині Косачів культивувались традиції запису фольклору – видатними етнографами були її мати, О.П. Драгоманова-Косач (Олена Пчілка), дядько М. П. Драгоманов, найближчий друг сім’ї М.В. Лисенко, чоловік К.В. Квітка Олена Пчілка організувала записи від гурту селян у себе вдома, працюючи спільно з композитором.

Обдарована тонким музичним слухом і прекрасною музичною пам’яттю, Леся й сама рано почала записувати не лише тексти, а й мелодії пісень.

Живучи з 1881 р. в с.Колодяжному Ковельського повіту, збирала народні пісні, легенди, перекази, вірування, які згодом увійшли органічно в її поезію – це образи перелесника, велета, русалок, мавок, водяників і т. п. Особливе враження справило перебування в гостях у дядька Лева в с.Скулин Ковельського повіту, який розповідав Лесі «про всяку лісову, водяну,

польову силу». З кінця 80-х років XIX століття почала цілеспрямовано займатись збиранням та вивченням народної творчості

У 1898 р. Леся Українка познайомилася з Климентом Квіткою. З 1899 р. вона почала наспівувати К.Квітці свої пісні і з його допомогою зайнялася впорядкуванням фольклорних збірників. Спільно з Лесею Українкою К.Квітка підготував до друку і видав три збірники українських народних пісень – він записав мелодії з голосу поетеси. Один із них – «Народні пісні до танцю. З нотами» – вона готувала і примітки. Туди ввійшли записані самою Лесею Українкою пісні та 5 пісень, записаних з голосу І. Франка.

Викладач Сьогодні в нас на занятті палкі прихильники не тільки народних пісень до танцю, а й самого танцю.

Танець

Викладач Як реалізовували батьки власну освітню програму для дітей?

(– позитивний особистісний приклад і підтримка батьків у всіх починаннях, – тож помітивши поетичне обдарування своєї доньки Лесі, Олена Пчілка оточила її увагою та всіляко сприяла розвитку літературного таланту доньки;

– інтелігентне середовище, у якому росли діти, спілкування з елітою того часу, організація вдома літературно-мистецьких заходів та активна участь дітей у них;

– збереження сімейних і народних традицій у вихованні (у своїй автобіографії Олена Пчілка пише, що сама поважала виховні традиції своєї батьківської родини і перенесла їх у свою, бо розуміла велике значення «найближчого оточення... для формування особистості»

– посилене вивчення іноземних мов та читання книг, авторських текстів в оригіналі;

– стимулювання самостійної творчої діяльності дітей та формування у них навичок самоосвіти тощо) Вочевидь, домашня освіта, материнська школа, народна педагогіка й міцна батьківська підтримка – все це стало міцною базою для високого рівня особистісного розвитку Лесі Українки.

Викладач Сучасні діти – візуали, які не уявляють свого життя без соціальних мереж. Ми використали цю особливість під час ознайомлення з окремими фактами життєпису Лесі Українки. У нас пройшла найсучасніша пошукова фотосесія «Чим я схожа з Лесею Українкою?» Зверніть увагу!!!

Постер«Чим я схожа з Лесею Українкою?»

– Ви, безперечно, любите робити фото й виставляти їх у соціальні мережі. Як ви ставитеся, наприклад, до вибору світлини, що стане аватаркою? На які деталі (одяг, вираз обличчя, зачіска, поза, аксесуари, тло) звертаєте увагу, переглядаючи світлини друзів?
– Розгляньте світлини, на яких зображена Леся Українка.

- Чи любила вона фотографуватися?
- Як ставилася до цього процесу?
- Який одяг вибирала?
- Який образ вам особливо сподобався?
- Яке фото, на вашу думку, Леся помістила б як заставку? Чому?

Ця фотосесія допомогла нам провести паралелі між собою та людиною, що жила півтора століття тому, наближаючи її до себе.

Студенти роблять висновок, що Леся дуже любила фотографуватися, серйозно підходила до цього процесу, ретельно продумувала образ, позу. Діти обов'язково звернуть увагу на вбрання Лесі – модні й вишукані блузи й сукні, захоплення вишиванками.

- Така Леся стає своєю, зрозумілою для представників нового покоління.

Після перегляду ваших світлин ми були вражені не тільки зовнішньою ознакою подібності, а й внутрішньою – українським національним духом і поглядом сильних українок.

- Ще одна характерна ознака сьогодення – подорожі.

<https://lesya-ukrainka.localhistory.org.ua/>

Карта

– Ви любите мандрувати?

– Що саме спонукає вас подорожувати? У яких куточках України побували? Які країни відвідали? Позначте їх на карті. Яка поїздка особливо запам'яталася? Знайдіть і позначте місця, де була Леся

Українка. Можливо, це ті ж географічні об'єкти, які позначили на карті ви? Що ж могла відчувати письменниця, споглядаючи замки, гори, моря, міста й села, спостерігаючи за людьми? Чи можуть такі поїздки надихати на творчість?

(Леся багато подорожувала. Хоча ці мандрівки були вимушені, але як багато дали вони поетесі. Особливо, знайомство з найкращими витворами людського генія. Бачила вона єгипетські піраміди, загадкового Сфінкса, міланську оперу «Ла-Скала», турецьку фортецю, Бахчисарайський фонтан, костел св. Стефана, де насолоджувалась грою органа, — все це знаходить відгук у її душі і у творах.

Поетеса побувала на багатьох малярських виставках, відвідала Ермітаж у Петербурзі, бачила шедеври італійського живопису в оригіналі, але чи не найулюбленішою картиною була «Сікстинська мадонна» Рафаеля. Листівку з репродукцією цієї картини подарував їй Сергій Мержинський під час Лесиноного перебування в Мінську. Це була найдорожча пам'ять про кохану людину.

Викликані потребою в лікуванні подорожі до Німеччини, Австро-Угорщини, Італії, Єгипту, кількарізкові перебування на Кавказі, в Криму збагатили враження письменниці та сприяли розширенню її кругозору.

Через хворобу (а точніше – через потребу постійного лікування) Леся Українка об'їздила всю Європу, довгий час жила в Італії та Єгипті, три роки прожила в Криму, в Ялті. Любила бувати в театрі та опері (відвідала майже всі найкращі європейські театри), прекрасно розбиралася в європейському мистецтві, скрізь записувалася до найкращих бібліотек, цікавилась новинками літератури).

Викладач Фахівці давно відмітили, що обдаровані діти часто виростають в інтелігентних сім'ях, і справа тут зовсім не в особливих генах геніальності, а справа в сімейній атмосфері, в системі сімейних цінностей.

Не викликає сумніву, що правильно встановленими, цілими, міцними, безпечними сходами можна кого завгодно вивести на будь-яку висоту. Ми зуміємо, як і Косачі, виховати цих дітей гідними людьми. Епоха третього тисячоліття сповнена змінами та інноваціями, диктує свої умови життя; це епоха інтелекту, цінності розуму та обдарувань.

У дитині ми повинні бачити завтрашню дорослу людину, – ось в цьому, мені здається, і полягає життєва мудрість батька, матері, педагога.